

14^η Ευρωπαϊκή Ολυμπιάδα επιστημών - EUSO 2016

Τοπικός Προκριματικός Διαγωνισμός Ρόδου ΣΑΒΒΑΤΟ 05 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2015 Διάρκεια εξέτασης 45min

Επιμέλεια Θεμάτων: Γεώργιος Κρητικός, Φυσικός

Όνοματεπώνυμο Μαθητών:

1 _____
2 _____
3 _____

Σχολική Μονάδα: _____

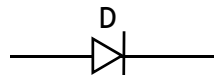
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΚΥΚΛΩΜΑΤΑ

Στην πειραματική άσκηση που ακολουθεί θα μελετήσετε διάφορα ηλεκτρονικά κυκλώματα με αντιστάτες και διόδους.

Θεωρητικές επισημάνσεις

Συμβολισμός αντιστάτη

Συμβολισμός διόδου. Το βέλος δείχνει την επιτρεπτή φορά του ρεύματος.

Ο αντιστάτης είναι ένας αγωγός που υπακούει στον νόμο του Ohm, δηλαδή, η ένταση του ρεύματος (I) που τον διαρρέει είναι ανάλογη της τάσης (V) στα άκρα του. Αυτό συμβαίνει γιατί η τιμή της αντίστασης (R) ενός αντιστάτη είναι σταθερή για μία δεδομένη θερμοκρασία.

$$\text{Νόμος του Ohm: } I = \frac{1}{R} V$$

Αντίθετα, η διόδος έχει δύο σημαντικές διαφορές από τον αντιστάτη.

Η πρώτη είναι ότι δεν υπακούει στον νόμο του Ohm, αφού για μικρές μεταβολές της τάσης στα άκρα της, η ένταση του ρεύματος αυξάνεται υπερβολικά. Έτσι, η τιμή της αντίστασης μιας διόδου αλλάζει σημαντικά για διαφορετικές τιμές της τάσης που εφαρμόζεται στα άκρα της.

Η δεύτερη διαφορά είναι ότι η διόδος είναι ημιαγωγός, επιτρέποντας τη διέλευση του ηλεκτρικού ρεύματος μόνο κατά τη μία φορά. Όταν η διόδος επιτρέπει τη διέλευση του ηλεκτρικού ρεύματος, λέμε ότι είναι ορθά πολωμένη, ενώ όταν δεν το επιτρέπει είναι ανάστροφα πολωμένη.

Ωστόσο, ακόμα και όταν είναι ορθά πολωμένη, η διόδος επιτρέπει τη διέλευση του ρεύματος μόνο εφόσον η τάση στα άκρα της υπερβεί μία τιμή που λέγεται τάση κατωφλίου (V_k). Οι πιο διαδεδομένες διόδους είναι κατασκευασμένες από Si (πυρίτιο) με $V_k \approx 0,7V$ ή από Ge (γερμάνιο) με τάση κατωφλίου περίπου $V_k \approx 0,3V$. Σε γενικές γραμμές, όταν η διόδος άγει, η τάση στα άκρα της δεν υπερβαίνει κατά πολύ την V_k . Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι, ακόμα και όταν η διόδος είναι ανάστροφα πολωμένη, περνάει ένα πάρα πολύ μικρό ρεύμα.

Ισοδύναμη αντίσταση

Δύο ή περισσότεροι αντιστάτες που συνδέονται σε ένα κύκλωμα, μπορούν να αντικατασταθούν με έναν ισοδύναμο αντιστάτη. Παρακάτω, δίνονται οι τύποι υπολογισμού των ισοδύναμων αντιστάσεων σε παράλληλη και σε σειρά συνδεσμολογία.

$$\text{Παράλληλη συνδεσμολογία: } \frac{1}{R_{\text{ολ}}} = \frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2} + \frac{1}{R_3} + \dots$$

$$\text{Σε σειρά συνδεσμολογία: } R_{\text{ολ}} = R_1 + R_2 + R_3 + \dots$$

Πειραματική απόκλιση

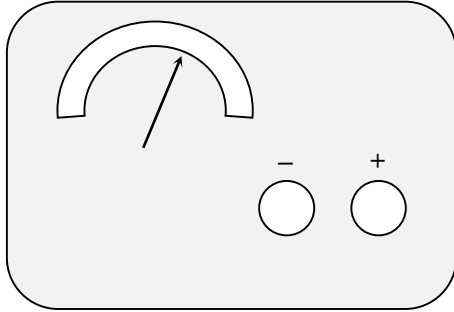
Σε μια πειραματική μέτρηση ή σε έναν πειραματικό υπολογισμό, εμφανίζεται απόκλιση της πειραματικής τιμής ενός μεγέθους X από την αντίστοιχη θεωρητική τιμή. Το ποσοστό απόκλισης της μέτρησης ή του υπολογισμού, δίνεται από τη σχέση:

$$\sigma = \frac{X_{\text{πειραματική}} - X_{\text{θεωρητική}}}{X_{\text{θεωρητική}}} 100\%$$

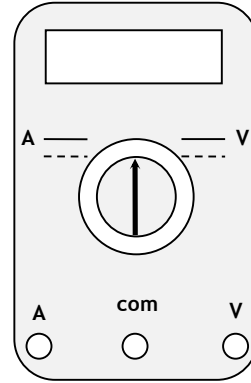
ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Υλικά

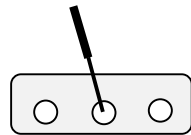
Για τις παρακάτω συνδεσμολογίες κυκλωμάτων θα χρειαστείτε συνολικά:

1 τροφοδοτικό (πηγή τάσης)

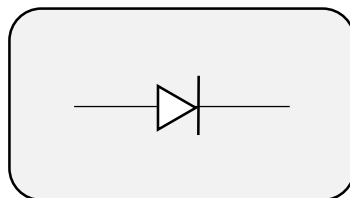
2 πολύμετρα

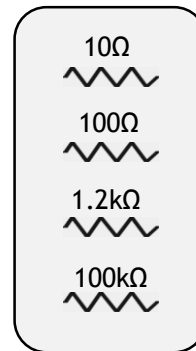
1 μεταγωγός
(ως διακόπτης)

Καλώδια

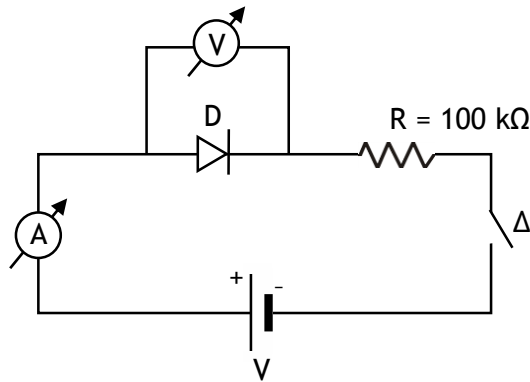
2 δίοδοι

2 σετ 4 αντιστατών

Δραστηριότητα Α: Ορθή και ανάστροφη πόλωση δίοδου - Μέτρηση τάσης κατωφλίου

Σχήμα 1

- Κατασκευάστε το κύκλωμα του Σχ. 1 με ανοικτό τον διακόπτη και με μηδενική τάση της πηγής. Δίνεται ότι οι δύο δίοδοι που διαθέτετε είναι ίδιες (επομένως, δεν έχει σημασία ποιαν θα χρησιμοποιήσετε).
- Καλέστε τον επιτηρητή να ελέγξει την ορθότητα της συνδεσμολογίας.
- Κλείστε τον διακόπτη και αρχίστε να αυξάνετε με πολύ αργό ρυθμό την τάση του τροφοδοτικού, παρατηρώντας τις ενδείξεις του αμπερομέτρου και του βολτομέτρου.
- Ποια είναι η τάση κατωφλίου της δίοδου; Εξηγήστε πώς την βρήκατε.

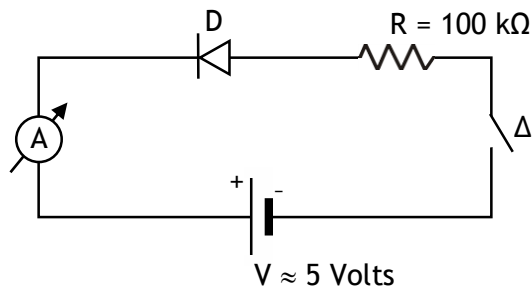
- Η συγκεκριμένη δίοδος είναι κατασκευασμένη από Si ή από Ge; Εξηγήστε.

Σχήμα 2

- Μηδενίστε την τάση της πηγής, ανοίξτε τον διακόπτη και αναστρέψτε τη δίοδο του κυκλώματος στο Σχ. 1 και αφαιρέστε το βολτόμετρο για να κατασκευάσετε το κύκλωμα του Σχ. 2.
- Καλέστε τον επιτηρητή να ελέγξει την ορθότητα της συνδεσμολογίας.
- Κλείστε τον διακόπτη και ρυθμίστε την τάση του τροφοδοτικού περίπου στα 5 V, με βάση την ένδειξη του τροφοδοτικού (δε χρειάζεται να μετρήσετε με ακρίβεια την τάση με βολτόμετρο).
- Ποια είναι η ένδειξη του αμπερομέτρου; Εξηγήστε πού οφείλεται αυτή η τιμή.

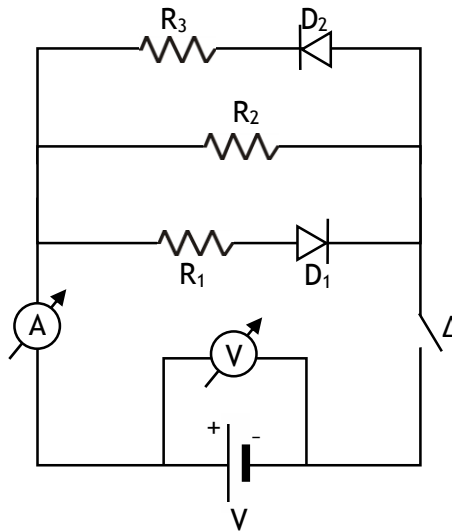

Δραστηριότητα Β: Κυκλώματα με διόδους και αντιστάτες

Σχήμα 3

$R_1 = 100 \text{ k}\Omega$
 $R_2 = 100 \text{ k}\Omega$
 $R_3 = 100 \Omega$
 $V = 6 \text{ Volts}$

- Υπολογίστε θεωρητικά την ένταση του ρεύματος που διαρρέει το αμπερόμετρο στο κύκλωμα του Σχ. 3, υποθέτοντας ότι ο διακόπτης είναι κλειστός. Υπόδειξη: Όταν μία διάδος άγει, η αντίστασή της είναι πάρα πολύ μικρή (τη θεωρούμε μηδέν), ενώ όταν δεν άγει η αντίσταση είναι πάρα πολύ μεγάλη (τη θεωρούμε άπειρη).

- Κατασκευάστε το κύκλωμα του Σχ. 3 με ανοικτό τον διακόπτη και με μηδενική τάση της πηγής.
- Καλέστε τον επιτηρητή να ελέγξει την ορθότητα της συνδεσμολογίας.
- Κλείστε τον διακόπτη και ρυθμίστε την τάση της πηγής στα 6 V, μετρώντας με το βολτόμετρο.
- Σημειώστε την ένδειξη του αμπερομέτρου και υπολογίστε την πειραματική απόκλιση από την θεωρητική τιμή που υπολογίσατε παραπάνω.

- Πού οφείλεται η παραπάνω πειραματική απόκλιση;

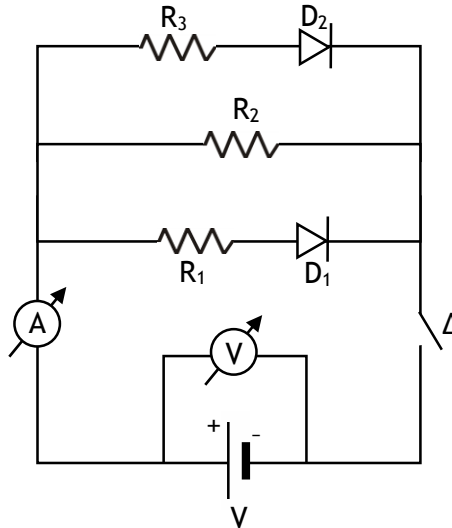

Σχήμα 4

$R_1 = 100 \text{ k}\Omega$
 $R_2 = 100 \text{ k}\Omega$
 $R_3 = 100 \Omega$
 $V = 6 \text{ Volts}$

- Μηδενίστε την τάση της πηγής, ανοίξτε τον διακόπτη και αναστρέψτε τη δίοδο D_2 του κυκλώματος στο Σχ. 3 για να κατασκευάσετε το κύκλωμα του Σχ. 4.
- Καλέστε τον επιτηρητή να ελέγξει την ορθότητα της συνδεσμολογίας.
- Κλείστε τον διακόπτη και ρυθμίστε την τάση της πηγής στα 6 V, μετρώντας με το βολτόμετρο.
- Σημειώστε την ένδειξη του αμπερομέτρου και αιτιολογήστε τη διαφορά με την αντίστοιχη ένδειξη που πήρατε στο κύκλωμα του Σχ. 3.

ΚΑΛΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ!

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

	Μονάδες	Βαθμολογία
Δραστηριότητα Α		
Συνδεσμολογία κυκλώματος 1	8	
Εντοπισμός τάσης κατωφλίου	6	
Αιτιολόγηση τάσης κατωφλίου	8	
Επιλογή/αιτιολόγηση του στοιχείου κατασκευή της διόδου	4	
Συνδεσμολογία κυκλώματος 2	2	
Αιτιολόγηση ανάστροφου ρεύματος κόρου	7	
Δραστηριότητα Β		
Θεωρητικός υπολογισμός ισοδύναμης αντίστασης	8	
Θεωρητικός υπολογισμός έντασης ρεύματος	4	
Συνδεσμολογία κυκλώματος 3	10	
Μέτρηση της τάσης της πηγής	5	
Υπολογισμός της πειραματικής απόκλισης	6	
Αιτιολόγηση της πειραματικής απόκλισης	10	
Συνδεσμολογία κυκλώματος 4	2	
Αιτιολόγηση διαφοράς στην ένταση του ρεύματος του κυκλώματος 4 σε σχέση με την αντίστοιχη τιμή στο κύκλωμα 3	10	
Συνολική δραστηριότητα		
Συνεργασία και επικοινωνία στο πλαίσιο της ομάδας - Ανάλυση πρωτοβουλιών για επίλυση πιθανών προβλημάτων	10	
ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ	100	

ΡΟΔΟΣ, 05/12/2015

Ο Βαθμολογητής και
Υπεύθυνος ΕΚΦΕ Ρόδου

Γεώργιος Κρητικός